

TEATERANMELDERIET

UNDERSVINGSMATERIALE 2024/25

Kolofon

Redaktion: Sissel Worm Glass

Ansvarshavende: Morten Daugbjerg

Bidragydere til materialet: Anne Middelboe Christensen, Anders Lange, Katrine Haaning og Sissel Worm Glass

Layout: Carsten Nielsen

Forsidefoto: Mikkel Cantzler Christensen

Tekstuddragene fra Anne Middelboe Christensens bog "Begejstring og brutalitet" (2012) bringes med tilladelse fra Informations Forlag.

Videoerne er produceret af Johanne Holm Jensen, Rikke Laugesen og Astrid Bitsch Petersen, studerende på DMJX.

Copyright: Citat fra undervisningshæftet (i henhold til Oprethavelsesloven) er tilladt med tydelig kreditering af Aarhus Teater Læring. Alle billeder og illustrationer tilhører Aarhus Teater og må kun gengives efter aftale med Aarhus Teater Læring.

TeaterAnmelderiet produceres af Aarhus Teater Læring i samarbejde med DMJX og ISCENE.

Indhold

Introduktion.....	3
Luk nu bare lortet	3
Anmeldelsen som genre	4
Den klassiske anmeldelse	5
Analyse af den klassiske anmeldelse	6
De nye formater	10
Undervisningsvideoer	11
Gentænk Teateranmeldelsen.....	12
Ideer til at komme i gang.....	13
Teatrets fagsprog	14
Begejstring og brutalitet. En guide til anmelderens rolle	
Anmeldelsens struktur	15
Anmeldelsens temperamenter.....	19
Anmeldelsens modtagere.....	21
Videre læsning	23

Introduktion

KÆRE ELEVER!

Vi har brug for jer!

I er den næste generation af teatergængere og kulturforbrugere og vi ønsker, at I får de bedste forudsætninger for at se, forstå og fortolke scenekunst. Vi har et ønske om, at I vil deltage aktivt og indsigtsfuldt i kulturkritikken.

Kulturkritik og anmeldelser skal kunne blomstre på nye platforme, for papiravisen og den klassiske anmeldelse har et stadig mindre publikum. Og her kommer I ind i billedet.

TeaterAnmelderiet er en konkurrence i kulturjournalistik – både i den klassiske anmeldergerning og i de nye formater, der hele tiden dukker op på sociale platforme.

I kommer til at dyste indenfor to kategorier:

1. Den klassiske anmeldelse
2. Anmeldelser i nye formater

Vi vil med materialet give jer og jeres lærer nogle redskaber til at arbejde med teaterkritik – og husk, at så længe anmeldelsen er en personlig, faglig og vurderende refleksion over et værk, så er det kun fantasien, der sætter grænser.

Vi glæder os til at se og læse, hvad I får skrevet/filmet/komponeret/fotograferet/klippet og klistret. Vi belønner vinderne med fribilletter til hele klassen til en af næste sæsons forestillinger.

Vi ser meget frem til at læse, se og opleve jeres bidrag.

Sissel Worm Glass / Aarhus Teater Læring

Luk nu bare lortet

RAPPEREN PER VERS LAGDE I MARTS 2020 DENNE STATUSOPDATERING PÅ FACEBOOK

Per Vers ✓

7. marts kl. 09.00 · 🌐

'Det er så ringe', skrev en.

'Det har aldrig været værre', skrev en anden, mens en tredje kom med en kontant udmelding:

'Luk nu bare lortet'.

—

Ovenstående velformulerede, velargumenterede, indsigtsfulde og saglige betragtninger er tre så uomgængelige og øjenåbnende indlæg i den offentlige debat at de er blevet citeret i Ekstra Bladet. Som en nyhed. Sakset fra toiletmaalstrømmen kendt som 'kommentarfeltet'. Det drejer sig om voksen-MGP der blev sendt i går. Kritikken er blevet forelagt chefen for programmet. Seriøst. Ovenstående intetheder er blevet forelagt en voksen mand på arbejde som noget han skal forholde sig alvorligt til. Han viser sig så at være uenig. Han synes det program de lavede var godt. Og det var så den historie.

Til sådanne 'artikler' og de journalister der skriver dem, og de redaktører der pålægger de stakkels journalister at skrive dem, kan jeg kun sige:

Det er så ringe. Det har aldrig været værre. Luk nu bare lortet.

1,1 tusind

37 kommentarer 21 delinger

OPGAVE:

- Hvad har fået Per Vers til at skrive den? Og hvordan forholder han sig til "anmelderne og anmeldelserne"? Hvilke argumenter fremsætter han?
- Hvad skal - efter din bedste overbevisning - være med i en anmeldelse for at den kan bruges til noget? Og hvad skal vi overhovedet bruge anmeldelser til?

Anmeldelsen som genre

Vi må kunne gøre det bedre end i kommentarfeltet i Ekstra Bladet! Men hvordan? Hvad skal en anmeldelse indeholde?

Ingen anmeldelse uden undren. Nysgerrighed er enhver anmelders drivkraft. Derefter er det anmelderens trang til at forstå kunstværket, der skal føre anmelderen gennem skriveprocessen.

Anne Middelboe Christensen er teaterkritiker ved Dagbladet Information og underviser på Københavns Universitet. Hun har skrevet bogen "Begejstring og brutalitet, en guide til anmelderens rolle", som en stor del af dette materiale er baseret på.

Ifølge Anne Middelboe Christensen, så har vi brug for anmeldelserne – og det har kunstnerne også. I hendes optik er anmeldelserne afgørende for kunstdebatten i det offentlige rum og dermed for samfundets selvforståelse. Et demokrati kræver en kunstdebat, der er lige så kvalificeret som den udenrigspolitiske debat eller miljødebatten og uden kvalificerede kunstvurderinger bliver kunsten betvivlet som samfundets spejl.

Når vi skal bidrage til kunstdebatten og nå ud til andre, så er det vigtigt at kunne skrive, så andre har lyst til at læse med. Teatret er intet uden sit publikum og det skrevne ord intet uden sine læsere.

En anmeldelse er en
personlig, faglig og vurderende
refleksion over et værk

- Uden **personlighed**, subjektivitet og passion er teksten ingen anmeldelse, men kun et leksikonopslag eller en hjemmesideprofil.
- Uden **faglighed**, viden og metodik er teksten ingen anmeldelse, men kun et læserbrev eller en dagbogsside.
- Uden **vurdering**, skæren-ind-til-benet og sammenligningsblik er teksten ingen anmeldelse, men kun en baggrundsartikel eller en programtekst

Alle, der ytrer sig i det offentlige rum har et ansvar. Et ansvar for at udtale sig fair. Det gælder også anmelderen.

Anmelderen skal være troværdig. Dette indebærer et krav om ærlighed. Ikke nødvendigvis en ubetinget ærlighed, thi høflighed og diskretion er også noble egenskaber hos en anmelder. Men en ærlighed, der gør, at man som læser føler, at man kan regne med anmelderen.

Ærlighed og perfiditet er dog ikke nogen anbefalelsesværdig blanding i en anmeldelse. Heller ikke ærlighed og forblændelse. Jo mere ekstrem en anmeldelse er, desto mindre troværdig er den som regel også.

ANMELDELSENS UUNDVÆRLIGHEDSELEMENTER

Anmeldelsens fire uundværlige elementer er grundlæggende ens for alle slags anmeldelser.

- Beskrivelse
- Fortolkning
- Perspektivering
- Vurdering

For en udfoldelse af de fire elementer, se s. 15

Den klassiske anmeldelse

Inden for journalistik er man nødt til at overholde visse faste rammer og regler. Samtidig er idealet at skrive en tekst, som overrasker læseren og som fanger læseren ind fra begyndelsen. De gængse journalistiske kompositionskrav gælder derfor også for anmeldelsen.

Den amerikanske journalistikmodel Hey-You-See-So er en af de enkleste, fordi den forholder sig til teksten, fra begyndelse til slutning:

Hey	Indled med noget, der fænger læseren
You	Tilføj hurtigt noget, som læseren kan identificere sig med, eller som læseren i hvert fald finder relevant
See	Fold så dine tanker og vurderinger ud, så læseren får argumenter og pointer i overbevisende blanding
So	Slut af med et overraskende svirp

Skemaet herunder kan bruges som tjekliste, så I husker at få alle elementer med i den klassiske anmeldelse. De enkelte tekstelementer kommer i rækkefølge. For en udfoldelse af indholdet i tekstelementerne se s. 16 – 18

ANMELDELSENS TJEKLISTE

RUBRIK	Overskrift (typisk 3-7 ord) Med en tydelig vinkling. Det er en invitation til læseren om at komme med ind i værket
UNDERRUBRIK	Underoverskrift (typisk 10-25 ord)
GENREHAT	Anmeldelse, Ny bog, Musik, Film eller lignende
BYLINE	Anmeldelsens forfatter
BRØDTEKST	Anmeldelsens kernetekst (1000-5000 anslag inkl. mellemrum) Beskrivelse, fortolkning, perspektivering og vurdering (Jeres bidrag til konkurrencen må være maks. 3600 anslag)
MELLEMRUBRIKKER	Mellemoverskrifter (fordeles typisk med to-fire stykker jævnt ned gennem brødteksten for at gøre den mere overskuelig)
@DRESSE	Kontaktadresse (eller kommentarboks)
FAKTABOKS	Creditboks (værktitel, kunstner, teater, pris, datoer m.m.)
ILLUSTRATIONSLINK	(sendes med til grafiker/avisopsætter)
ILLUSTRATIONSTEKST	Helst en selvstændig og supplerende tekst, så man ikke blot kopierer en pointe fra brødteksten. Husk indfletning af navne på personer på billedet.
ILLUSTRATORNAVN	Illustrator/fotograf

Analyse af den klassiske anmeldelse

16 | KULTUR

INFORMATION LØRDAG 3. FEBRUAR 2024

INFORMATION LØRDAG 3. FEBRUAR 2024

Rubrik

Folkeskolen som eminent mareridtsteater

'Skolekomedien' er blevet en bragende undergangsfølelse over folkeskolen. Christian Lollike har skrevet en satirisk og provokerende anmeldelse, der har fået mange læsere til at grine og tænke over deres egen skoletid.

Genrehat og byline

TEATERKRITIK
Af Anne Middelfoss Christensen

S mak! Den danske folkeskole rammes af en klaskende lussing af Christian Lollike i satiriskorens Skolekomedien på Aarhus Teater. Lussingen er så voldsom, at folkeskolens syge mobbekultur triller bagover, og selvoptagne forældre får et svirp over nakken, så deres forskæmte børn ser forskrækkede op fra mobiltelefonerne. For Christian Lollike har i denne skaldede 'komedie' skabt en dræbende kritik af folkeskolens oplysning. I løbet af to nedsættende timer får man et ubehageligt indblik i folkeskolens nedbrydende dagligdag. Udførelsen på Aarhus Teater som legesyg og overladt til scenekunst med alle teatrets virkemidler og illusioner i optimalt samspil – i gret kontrast til forestillingens beskedne budskab om folkeskolens sammenbrud. I Lollikes geniale teateroplevelse af folkeskolen er billedet på hele samfundets forfø-

se. Folkeskolens skildres som samfundets sociale skraldespand. Stedet, hvor alle får afløb for alt negativt hver eneste dag – og hvor læreren har pligt til at modtage alle modbydelige kommentarer på væggen. Men snart drejer scenen sig og bliver til et usælt rygsted ude foran skolen. For ikke at tale om gymnastiksalen, hvor ribber sænkes ned fra loftet mod boldstregene på gulvet.

»Jeg vil bare lige sige, at Ella ikke kan lide nød peberfrugt.« Lyder en tilsmældende uskyldig foreldrekommentar. »Din stemme er også vildt kedelig.« lyder en hensynsløs elevkommentar. Derfra vokser mobningen uden stopklods. Respekten for læreren er forsvundet.

Teksten svarer ubehageligt præcist til de historier, de fleste af os velsagtens har hørt fra folkeskolerelev og forældre – og fra børnene – de seneste ti-tvæ år. I hvert fald

»Skolekomedien« er blevet en bragende undergangsfølelse over folkeskolen. Christian Lollike har skrevet en satirisk og provokerende anmeldelse, der har fået mange læsere til at grine og tænke over deres egen skoletid.

Underrubrik

Brødtæst

»Skolekomedien« er blevet en bragende undergangsfølelse over folkeskolen. Christian Lollike har skrevet en satirisk og provokerende anmeldelse, der har fået mange læsere til at grine og tænke over deres egen skoletid.

»

I Lollikes skoleverden er civilisationen ophørt. Skolen er blevet til anarki styret af selvbedme og respektløshed

Kollegeme er lige så pressede og trynede af verdens udvalgte pligter, PISA-tests og digitaliseringskrav – og af trivselundersøgelser, der aldrig får konsekvens. Skolelederen har mere travlt med at skrive strategier og pleje sit eget CEO-look end at besæftige sine medarbejdere. Læreren er alene.

Alt for Annette
Lollike lærer bedder Annette. Hende, der stort står i begyndelsen og gør sit klasse-

Folkeskolerelevens ydmygelser bliver ramt med brutal præcision af Christian Lollike i 'Skolekomedien' på Aarhus Teater.
Foto: Mikkel Berg Pedersen

Illustrationstekst og illustratørnavn

lokale hyggetilgængelige til eleverne og siger: »Jeg skal være den bedste lærer, de nogensinde har haft.« Annette er på scenen hele tre forskellige udgaver af den samme lærer – med lange, lyse krøller og klædt i brune fløjlsbukser, praktisk blå rullekravebluse og hvide retningsnåles. Annette 1 spilles med indledt desperation af Mette Døssing, hvis bilde og opmuntrende lærer bliver knækket, da eleverne nægter at lade hendes undervisning i matematik. Annette 2 spilles med meto-

detillettet affand og smilovskud af Carla Eleonora Feigenberg, der insisterer på at undervise i 'natur og teknik', selv om børnene kun vil tale om, at jorden går under. For det har deres far sagt. Annette 3 spilles med psykologisk sitren og overlevelgejst af Anders Baggesen, der ikke mindst formår at vise danskere glæde ved at læse højt af Martin A. Hansens roman *Løgnen*. Han afslører gerne lærerens bløde hjerte i sin oprigtige begejstring. Men eleverne tænker kun på frikvarter og høvn. Simpelt og medbydeligt. Så til sidst får Annette hjertebanken bare ved at skulle gå ned ad gangen ...

Undervæjs selv, hvordan Annette bliver mere og mere presset og truet. Chikanen og hetz med ydmygelse i alle former. Hendes faglighed bliver latterliggjort, og hun begynder at blive bangt for børnene. Indtil hun går ud og brækker sig på toiletet – og gemmer sig.

Og da Christian Lollike i slutningen som Underviser 4 kommer på scenen, er konsultationerne allerede i gang. Han er svælg og bleg, og han har et blik, der alt for tydeligt viser, at han har været skyldt.

Drøppende hetz

Dramaturgisk set er det en frekt og uforudsigelig introduktion af en kløvn i stor, grøn krakeløst, der byder på se macabre' som folkeskolens mørke kløvn med skarpe øjne og kontant anslag på klavertangenterne. Han har også komponeret nogle stille og effektfulde sange, der stille drømmer hetzen ind i ørerne.

»Din er manden med de blege, An-

nette?« synger han diabolisk med sin beroligende, varme stemme. Med kløvnens snertende blanding af ondskab og komik. De 14 skuespillere fra Aarhus Teaters dedikerede ensemble kaster sig frådende ind i *Skolekomedien*. Fra slowmotionscener i roller som folkeskoleelever til speed-snakkende scener i roller som elevernes forældre. Fra mobbede cirkusklovne til betragtede cirkusdyr. Når Kjørtan Hansen lægger tænkens krop til en stor, brun bjørn, der krammer Annette'ne, bliver man lige tryk et øjeblik og tror, at der alligevel er nogen i systemet, der beskytter disse lærere. Men nej. Når bjørnen holder fast om Annette'ne med sine kløer, er det bare, så han bedre kan voldtage dem. Sådan 1-2-3, og så lunter han videre.

»Komedie = tragedie + tid« Sådan siger Annette det. Ved premieren på Aarhus Teater skraldgrinede publikum. Jo ondere, disse lærere blev behandlet, desto mere grinede publikum. Hen mod slutningen var der nærmest taktfulde klapsalver til den ultimative hetz. Selv da folkeskolens kollaps præsenteredes som 'elefanten i rummet' med en vandreende elefant i *real size* på scenen, grinede folk bare videre. Var læreren udtryk for genkendelse eller afmagt – eller for skam? Tja. Nogle af os fik faktisk mere lyst til at kaste op. Så besk var satirens realisme.

Da Christian Lollike hændte vores hang til snæversyn og undertrykkelse i sin 20-forklaring af Holbergs *Erasmus Montanus* i 2017, fik han os til at gysse over rødderne fra den danske indkøbsliste fra 1700-tallet. I *Skolekomedien* har han på en måde klædt teaterskue og undertrykkelse på, så vi forlader os på det vi forlader os på. Lussing, Sim-

Mellemrubrik

@dresse

Faktaboks

'Skolekomedien': Tekst og iscenesættelse: Christian Lollike. Udvalgte scener: Johanne Kristine Fall og Kristine Lea Fugl. Scenografi: Francisca Zahle. Koreografi: Julie Kunz. Lydsnit: Anders Kjær. Lydsnit: Lars Gaarde. Musik: Simon Matthew. Aarhus Teater. Varighed: 2 timer. Til 2. marts 2024

Her til venstre kan I se, hvordan den klassiske anmeldelse sættes op i avisen og hvor de enkelte elementer er placeret.

På de næste sider kan I se et eksempel på, hvordan samme anmeldelse kan læses med analytiske briller. De forskellige tekstelementer er farvekodet, så det bliver tydeligt, hvornår der er tale om hhv. **beskrivelse**, **fortolkning**, **perspektivering** og **vurdering**. Det giver jer et overblik over indhold og vægtning af tekstelementerne i anmeldelsen.

OPGAVE:

Læs anmeldelsen og diskuter jer frem til, om I er enige eller måske har et andet bud på, hvordan elementerne kan læses.

Folkeskolen som eminent mareridtsteater

‘Skolekomedien’ er blevet en bragende undergangsfortælling over folkeskolen og den systemiske hetz mod folkeskolelæreren i Christian Lollikes uhyggeligt vellykkede satire på Aarhus Teater

3. februar 2024

Af Anne Middelboe Christensen

Smak! Den danske folkeskole rammes af en klaskende lussing af Christian Lollike i satireforestillingen Skolekomedien på Aarhus Teater. Lussingen er så voldsom, at folkeskolens syge mobbekultur trimler bagover. Og selvoptagede forældre får et svirp over nakken, så deres forkælede børn ser forskrækkede op fra mobiltelefonerne.

For Christian Lollike har i denne såkaldte ‘komedie’ skabt en dræbende kritik af folkeskolens opløsning. I løbet af to nådesløse timer får man et uhyggeligt indblik i folkeskolens nedbrydende dagligdag. Udformet på Aarhus Teater som legesyg og overdådigt flot scenekunst med alle teatrets virkemidler og illusio-

ner i optimalt samspil – i grel kontrast til forestillingens beskedne budskab om folkeskolens sammenbrud.

I Lollikes geniale teateroptik er folkeskolen et billede på hele samfundets forråelse. Folkeskolen skildres som samfundets sociale skraldespand: Stedet, hvor alle får afløb for alt negativt hver eneste dag – og hvor læreren har pligt til at modtage alle modbydelige kommentarer med konstruktiv respons. Altid anerkendende.

Teksten er baseret på mails fra folkeskolelærere og elever fra hele landet. Derfor gør det ekstra ondt at høre replikkerne. Og Lollike har instrueret skuespillerne til at sige de smertefulde, dagligdagsreplikker med forvrængelser og pauser, så vi særligt hører det ydmygende i ordene.

»Jeg vil bare lige sige, at Ella ikke kan lide rød peberfrugt,« lyder en tilsyneladende uskyldig forældrekommentar. »Din stemme er også vildt kedelig,« lyder en hensynsløs elevkommentar. Derfra vokser mobningen uden stopklods. Respekten for læreren er forsvundet.

Teksten svarer uhyggeligt præcist til de historier, de fleste af os velsagtens har hørt fra folkeskolelærere og forældre – og fra børnene – de seneste ti-tyve år. I hvert fald efter skolereformen i 2014.

Om fejlslagen inklusion, diagnoseiver og dårligere læseevner hos eleverne. Og om stressmeldinger, lærerflugt og for få ansøgere til læreruddannelserne.

OVERGREB I GYMNASTIKSALEN

På Aarhus Teater har scenografen Franciska Zahle skabt en skoleverden, der er et klasselokale – med skoleborde og de obligatoriske bogstavtegninger på væggen. Men snart drejer scenen sig og bliver til et uselt rygested ude foran skolen. For ikke at tale om gymnastiksalen, hvor ribber sænkes ned fra loftet mod boldstregerne på gulvet, og hvis ingenmandsland får eleverne til at begå overgreb mod hinanden, mens de andre hepper.

Alt sammen i ubarmhjertigt grålys og blitzglimt i Anders Kjems’ raffineret ækle lysdesign – og til lyden af den lavinebuldren, der ligger i Lars Gaardes meddigtende lyddesign, der sætter sig i kroppen på tilskueren som ubehagelig uro. Med både elever og forældre i snertende genkendelig skepsis i Julie Kunz’ koreografi med gruppescener i højtempo.

I Lollikes skoleverden er civilisationen ophørt. Skolen er blevet til anarki styret af selvfedme og respektløshed. Læreren autoritet er afmonteret, så eleverne kun laver det, de selv har lyst til. Der står læreren så, hånet for sit engagement og

sin faglige stolthed. Kollegerne er lige så pressede og tyngede af alverdens udvalgspligter, PISA-tests og digitaliseringskrav – og af trivselsundersøgelser, der aldrig får konsekvens. Skolelederen har mere travlt med at skrive strategier og pleje sit eget CEO-look end at beskytte sine medarbejdere. Læreren er alene.

ALT FOR ANNETTE

Lollikes lærer hedder Annette. Hende, der stolt står i begyndelsen og gør sit klasselokale hyggeligt til eleverne og siger: »Jeg skal være den bedste lærer, de nogensinde har haft.«

Annette er på scenen hele tre forskellige udgaver af den samme lærer – med lange, lyse krøller og klædt i brune fløjlsbukser, praktisk blå rullekravebluse og hvide retrosneakers. Annette 1 spilles med indædt desperation af Mette Døssing, hvis blide og opmuntrende lærer bliver knækket, da eleverne nægter at lade hendes undervise i matematik. Annette 2 spilles med metodetillært adfærd og smileoverskud af Carla Eleonora Feigenberg, der insisterer på at undervise i ‘natur og teknik’, selv om børnene kun vil tale om, at jorden går under. For det har deres far sagt.

Annette 3 spilles med psykologisk sitren og overleveragejst af Anders Baggesen, der ikke mindst formår at vise dansklæ-

rerens glæde ved at læse højt af Martin A. Hansens roman Løgneren. Han afslører gerne lærerens bløde hjerte i sin oprigtige begejstring. Men eleverne tænker kun på frikvarter og hævn. **Simpelt og modbydeligt.** Så til sidst får Annette hjertebanken bare ved at skulle gå ned ad gangen ...

Undervejs ser vi, hvordan Annette bliver mere og mere presset og truet. Chikane og hetz med ydmygelse i alle former. Hendes faglighed bliver latterliggjort, og hun begynder at blive bange for børnene. Indtil hun går ud og brækker sig på toilettet – og gemmer sig.

Og da Christian Hetland dukker op som Undervisningsministeriets pædagogiske konsulent **med forrygende komikerben og svajende hofter** – og absurd ordflom – bliver alt kafkask destruktivt. Som om folkeskolen bare var et teoriprojekt med lærerne som skydeskiver.

DRYPPENDE HETZ

Dramaturgisk set er Skolekomedien frækt og uforudsigeligt komponeret. Faktisk introduceres vi til skolens grøsteske univers af en klovn med grønnet klavnedragt og stor, grøn krave i skikkelse af Simon Mathew, der byder

velkommen til denne 'danse macabre' som folkeskolens indre klovn med skarpe øjne og kontant anslag på klavertangenterne. **Han har også komponeret nogle stille og effektfulde sange, der stille drypper hetzen ind i ørerne.**

»Hvad er meningen med det hele, Annette?« synger han **diabolisk med sin beroligende, varme stemme.** Med klavnens snertende blanding af **ondskab og komik.**

De 14 skuespillere fra Aarhus Teaters dedikerede ensemble kaster sig frådende ind i Skolekomedien. Fra slowmotionsscener i roller som folkeskoleelever til speedsnakkende scener i roller som elevernes forældre. Fra mobbende cirkusklovne til betragtende cirkusdyr. Når Kjarten Hansen **lægger tænsom krop til en stor, brun bjørn**, der krammer Annette'rne, bliver man lige tryk et øjeblik og tror, at der alligevel er nogen i systemet, der beskytter disse lærere. Men nej. Når bjørnen holder fast om Annette'rne med sine kløer, er det bare, så han bedre kan voldtage dem. Sådan 1-2-3, og så lunter han videre.

»Komedie = tragedie + tid«. Sådan siger Annette det. Ved premieren på

Aarhus Teater skraldgrinede publikum. Jo ondere, disse lærere blev behandlet, desto mere grinede publikum. Hen mod slutningen var der nærmest taktfaste klapsalver til den ultimative hetz. Selv da folkeskolens kollaps præsenteredes som 'elefanten i rummet' med en vandrende elefant i real size på scenen, grinede folk bare videre. Var latteren udtryk for genkendelse eller afmagt – eller for skam? Tja. Nogle af os fik faktisk mere lyst til at kaste op. **Så besk var satirens realisme.**

Da Christian Lollike hånede vores hang til snæversyn og undertrykkelse i sin 2D-fortolkning af Holbergs Erasmus Montanus i 2017, fik han os til at gyse over rødderne fra den danske indskrænkethed fra 1700-tallet. I Skolekomedien får hans brutalt vellykkede teatersatire os til at ryste over nutiden, så vi forlader teatret med kvalme – og med et sviende rødt mærke på kinden efter hans lussing. Smak!

'Skolekomedien'.

Tekst og iscenesættelse: Christian Lollike.

Udvalgte scener: Johanne Kirstine Fall og Kristine Lea Fugl. Scenografi: Franciska Zahle. Koreografi: Julie Kunz. Lysdesign: Anders Kjems. Lyddesign: Lars Gaarde. Musik: Simon Matthew. Aarhus Teater. Varighed: 2 timer. Til 2. marts 2024.

MODEL/HUSKELISTE TIL ANALYSE AF KLASSISKE ANMELDELSER

OPGAVE:

Find en teateranmeldelse i et dagblad eller en netavis. Tag et skærmbillede eller kopier og klip den over i et worddokument, så I kan 'skille den ad' under jeres analysearbejde. Husk at få alle delelementer og billeder med.

1. Anfør begreber på alle anmeldelsens del-elementer.
Rubrik, underrubrik, genrehat, byline, brødtekst, mellemrubrikker, @dresse, faktaboks og illustrationsoplysninger (link, tekst, navn)
Brug skemaet s. 5 og "Anmeldelsens struktur" s. 14 – 18
2. Fremhæv brødtekstens forskellige elementer med forskellige farver.
 - **Beskrivelse**
 - **Fortolkning**
 - **Perspektivering**
 - **Vurdering**Brug "Anmeldelsens struktur" s. 15 – 16
3. Analysér hvordan der arbejdes i anmeldelsen – vælg to interessante passager og næranalysér sproget.
Undersøg om elementerne i brødteksten lever op til det de skal).
4. Undersøg om anmeldelsen anvender **Hey-You-See-So**-kompositionen.
5. Er anmeldelsen både personlig, faglig og vurderende?

DEN KLASSISKE ANMELDELSE ONLINE

Når en anmeldelse er skrevet til kun at udkomme online, så er der ikke den samme omfangsbegrænsning, som når den skal have en chance i den trykte avis. Online har anmelderen en langt større frihed til at skrive løs og også til at vælge mere billedmateriale. Et eksempel på det er anmeldelsen "En Teaterkoncert kan gå i tusind stykker" af Ole Blegvad:

<https://pov.international/jeg-er-jo-lige-her-kan-ga-i-tusind-stykker/>

OPGAVE:

- Læs Ole Blegvads anmeldelse
- Hvilke indholdsmæssige muligheder giver det skribenten at omfangs-kravet er løftet?
- Hvis du var kulturelredaktør på en trykt avis og gerne ville bringe anmeldelsen: hvad skulle så med og hvad ville der ikke være plads til? Husk, at du skal beholde alle fire elementer: beskrivelse, fortolkning, perspektivering og vurdering.

En teaterkoncert kan gå i tusind stykker

Publiceret 14/05/2021 i Kultur/Scenekunst
af **Ole Blegvad**

Print

f Del

Twitter
Share on Twitter

Email

SCENEKUNST//ANMELDELSE Teaterkoncerten *Jeg er jo lige her* på Det Kongelige Teater mangler energi, tempo og ikke mindst gode ideer, for at løfte Anne Linnetts musikalske univers ind i vores tid og op på et niveau, man kan forvente af nationalscenen. Man undres over, hvorfor Det Kongelige Teater ikke bruger deres unge, dygtige medarbejdere, når de sætter en forestilling, der kombinerer dans og musik, op.

De nye formater

Det er ét at skrive en klassisk anmeldelse til en (net)avis og noget andet at producere en anmeldelse, der skal kunne fungere på helt andre platforme. I det nye format skal I producere en tekst, hvor fx ord, billede, lyd og bevægelse kombineres. I skal arbejde fokuseret med medieudtryk i sociale sammenhænge og jeres produktion og formidling skal, ligesom når I skriver, indeholde overvejelser om publicering, kommunikation og hensigtsmæssigheden af de virkemidler, I vælger.

Tag fx udgangspunkt i Laswells kommunikationsmodel:

Det er kun fantasien, der sætter grænser for jeres udfoldelse i de nye formater – så længe I holder fast ved det personlige, det faglige og det vurderende.

Undervisnings- videoer

For at hjælpe jer i gang, har kulturjournalist Anders Lange, sammen med studerende fra DMJX, produceret fire videoer, som giver jer et indblik i, hvordan I bedst kan komme i gang med at anmelde i nye formater. Anders Lange er kulturjournalist og tidligere underviser på DMJX og han sidder også med i jurien, når jeres bidrag bedømmes.

Videoerne finder I på aarhusteater.dk/teateranmelderiet

Video 1: Introduktion

Hvorfor skal jeg overhovedet anmelde teater? Og hvad kan sociale medier, som den skrevne anmeldelse ikke formår?

I denne intro giver kulturjournalist Anders Lange, DMJX sit bud – og han påstår ligefrem, at du har pligt til at mene noget om dansk teater.

Video 2: Fem tricks

10 anmeldere eksperimenterede igennem et helt år på sociale medier med at gentænke anmeldelsesgenren på Aarhus Teaters forestillinger.

Her er fem vigtige pointer fra forsøget, så du kan komme hurtigere i gang.

Video 3: Andre formater

Eksempler, der virker. I denne video ser du nogle af de mere vellykkede former for alternative anmeldelser, som blev skabt under pilotprojekt Gentæk Teateranmeldelsen i 2017 (se s. 11). Det er tilladt at stjæle/lade sig inspirere.

Video 4: Tekniske fif

Teknik skal der til. Smartphone er et fremragende værktøj, når du skal mene noget om scenekunst. Der skal relativt få tips til, og så bliver resultatet væsentligt bedre.

Her får du til video og podcast de samme tips, som journalist-studerende får på DMJX.

Videooptagelser med Anders Lange foran Aarhus Teater, sommeren 2021

Gentænk Teateranmeldelsen

I videoerne fortæller Anders lange om pilotprojektet Gentænk Teateranmeldelsen.

Gentænk Teateranmeldelsen var et pilotprojekt, der i forbindelse med Aarhus2017, gav et bud på nye former for teateranmeldelser.

Anmelderkorpsets bidrag til de nye formater ligger stadig tilgængeligt på både facebook og instagram. Siderne får ikke længere tilført nyt materiale, men det er bestemt en god idé at gå på opdagelse i arkiverne af de mange forskellige formater, der blev prøvet af.

Ud over de to typer (figurdigtet og hashtaganmeldelsen), der er gengivet herunder, så finder I fx spørgeskemaer // en festsang, der kan synges karaoke // videoer, hvor der klippes og klistres // videoer med sang, interview og samtale // anmeldelser på Post It's // podcasts // et fragtbrev og samtaler med børn om deres oplevelser //

Instagram: https://www.instagram.com/gentaenk_teateranmeldelsen/

Facebook: <https://www.facebook.com/gentaenkteateranmeldelsen>

OPGAVE:

Gå på opdagelse blandt de forskellige typer af anmeldelser på facebook-siden "Gentænk Teateranmeldelsen". Hvilken type siger dig mest og hvorfor? Og hvad kunne du selv tænke dig at prøve kræfter med?

KÆRLIGHED SKILSMISSE
HÅB VOLD DRØMME ALKOHOL BEGÆR
LÆNGSEL TRYGHED FØLELSER HENGIVENHED
KONFLIKTER TILLID DRUK AFFÆRER KAOS
FAMILIELIV DØD SMERTE TILLIDSBRUD
FRYGT LOGISTIK VREDE GRIM
TOSOMHED TID TRAGEDIE
NÆRVÆR NATURLIG
KOMIK KROPSLIG
FORVENTNING
TVIVL SORG
LIVET

ANMELDELSE SOM FIGURDIGT

HVAD VI TALER OM, NÅR VI TALER
OM KÆRLIGHED...

En teateroplevelse fuld af følelser, farver, forskellige synspunkter – og lidt musik. Oplevet af anmelder Trine Wøldiche. Hvad vi taler om, når vi taler om kærlighed bygger på noveller af Raymond Carver og var præsentationsforestillingen for skuespil på Aarhus Teater 2017.

#ANMELDELSEAF#AMLET

#AMLET

En nyfortolkning af Shakespeares Hamlet, Aarhus Teater 2017

Oplevet af anmelder Louise Fogh Christiansen

#AmletForTheWin

#FuckEnRåddenFestPåDenDerTotalFedemådeDuvedHvorDuBliverRamtINosserneUdenVars
el#TotalNiceDanseGulvMedBillederAfMinToTalOldSchoollysBilledFamilie#EkkoFraFortidenJegEr
EtMenneske#KingOfMyCastleAmletTheManYeah#TotalLOL!MedDetDerLæbestiftFeliaFolkFatted
elkkeEnSkid#WereInThisToGether:))#JegVedIkkeHvadDerSketeMedMigINat#FeliaUndskyldEll
erNogetHvorforSnakkerDulTilMig#FUCKedOpLorteThereIsSomethingRottenInTheStateOfME#D
etErFuckingMigDerErKlovenIMitEgetLIV#BurdeJegFåDetHvideSnitHellNO#HvordanHarIDetDeru
de!!!!#SenmodeneYankeelNumbnessPassivitet#FuckNuSmiderJegSguTøjet#KanIHøreMigDeru
de?
#ShakesPåCoke#EKKOEKKOOO#SåErDetFandmePåTværsLOL#JegErSguEgentligMegetGodTil
DetDerMedKonflikter#EjLadNuVærMedAtBliveSur#JegErAmletLigesomAmletFørMigOgHamFør
....OgMinFamilieErNogleSpasserskilsmisseTabere#ViSkalSguFandmeSeVoresEgenEksistensløjnen
enSguDA!!!#HALLLLLÅÅÅÅÅHunVilLeLOLErDetMig?
#ÅhhGiderDuGodtTændeLyset#HarDuMåskeVæretIMithovede#AvaMariaL#EjDetVarVirkeligEn
NiceFestILavedeDer#5gangeTotalKoduLOL#ViSesPåAarhusTeaterImorgenMåske?
#STUDIOForever#LOVEIT

Ideer til at komme i gang

Skriv og fortæl med hjerne og hjerte!

For at fænge din læser, skal du ville noget. Du skal have noget på hjerte og skrive på en følelse. Det kan være glæde, begejstring, vrede, forvirring eller noget helt femte.

En anmeldelse skal være faglig og det er samtidig vigtigt, at din oprigtige hensigt er at gøre læseren klogere, få hende/ham til at reagere og blive følelsesmæssigt påvirket.

Jo mere du ved om et emne, desto mere interessant bliver det både for dig at skrive og for andre at læse det.

Herunder er en række mindre øvelser, der har til formål at sætte produktions- og skriveprocessen i gang.

OPGAVE:

Læs øvelserne igennem, inden du skal i teatret og udvælg på forhånd, hvilke af dem, du vil prøve af.

OPDATERINGER

Lav umiddelbart før og efter forestillingen en statusopdatering med "føler mig" ... på Aarhus Teater.

Når forestillingen er slut, så skriv tre adjektiver og tre substantiver + udvælg tre emojis, der beskriver den oplevelse, du netop har haft.

Teatret er her og nu, så lav en story på Instagram, hvor du sætter ord og billeder på det, du netop har oplevet.

NB! Tag billeder af alt muligt undtagen forestillingen (!) – til gengæld kan du hente forestillingsbilleder på teatrets hjemmeside til brug i dine anmeldelser. Husk, at du altid skal kreditere fotografen.

BRUG ALLE FEM SANSER

Det mest oplagte er at fokusere på synssansen, når man beskriver noget. Men hvis du også fortæller, hvordan noget lyder eller dufter, hvordan det smager og føles at røre ved, så skaber du et helt og levende billede. Ok, det duer selvfølgelig ikke at smage på teatret – undlad venligst at slikke på stolene. Lav tre beskrivelser på hver en sætning af en rekvisit. I hver sætning skal du bruge en af de fem sanser. Skriv til sidst en samlet tekst om rekvisitten, hvor du kæder dine tre sætninger sammen.

Sæt dig et sted på teatret i forbindelse med en forestilling (udenfor, i foyeren, i teatterummet). Luk øjnene og beskriv, hvad du kan høre, føle, dufte og evt. smage. Du må ikke bruge synssansen.

Lav et opslag til et teaterbesøg. I opslaget skal du lokke dine venner til at komme med i teatret ved at appellere til mindst tre sanser.

FORTÆL FOR DIG SELV

På vej hjem og/eller dagen efter:

Fortæl, hvad du vil skrive om (brug en diktafon-app og fortæl for dig selv). Lyt optagelsen igennem og skriv den ud. Du vil opleve, at du kan bruge mange sætninger og afsnit direkte i din anmeldelse. Fordi din oplevelse er formuleret mundtligt først, så vil den være personlig og have en naturlig tone.

DEN MARKANTE DETALJE

Hvis du forsøger at beskrive alt i din anmeldelse, så drukner de enkelte dele, fordi din læser så ikke ved, hvad hun skal fokusere på. Derfor kan du gøre teksten nemmere at forstå og mere levende, hvis du zoomer ind på en konkret detalje.

Se efter detaljer, når du skal beskrive karakterer, figurer, steder, situationer eller temaer i forestillingen. Husk at detaljen skal være markant og være taget fra din oplevelse. Du skal bruge detaljen aktivt.

Vælg tre markante detaljer ud fra den forestilling, du lige har set. Hvorfor lige dem? Hvilket indtryk gjorde præcis de her detaljer på dig?

Teatrets fagsprog

På Aarhus Teaters hjemmeside ligger et materiale, der kan give jer inspiration og redskaber til at arbejde fagligt med den teaterforestilling, I skal se og anmelde.

Gå ind på aarhus-teater.dk/brug-teatret/atl/undervisningsmaterialer/#download

Materialet er tilrettelagt, så det kan bruges både før og efter jeres besøg i teatret. Det knytter sig ikke til en bestemt forestilling, men favner bredt, så det vil kunne bruges til at åbne for mange forskellige typer af teateroplevelser, fra små intime forestillinger til musicals og store opsætninger.

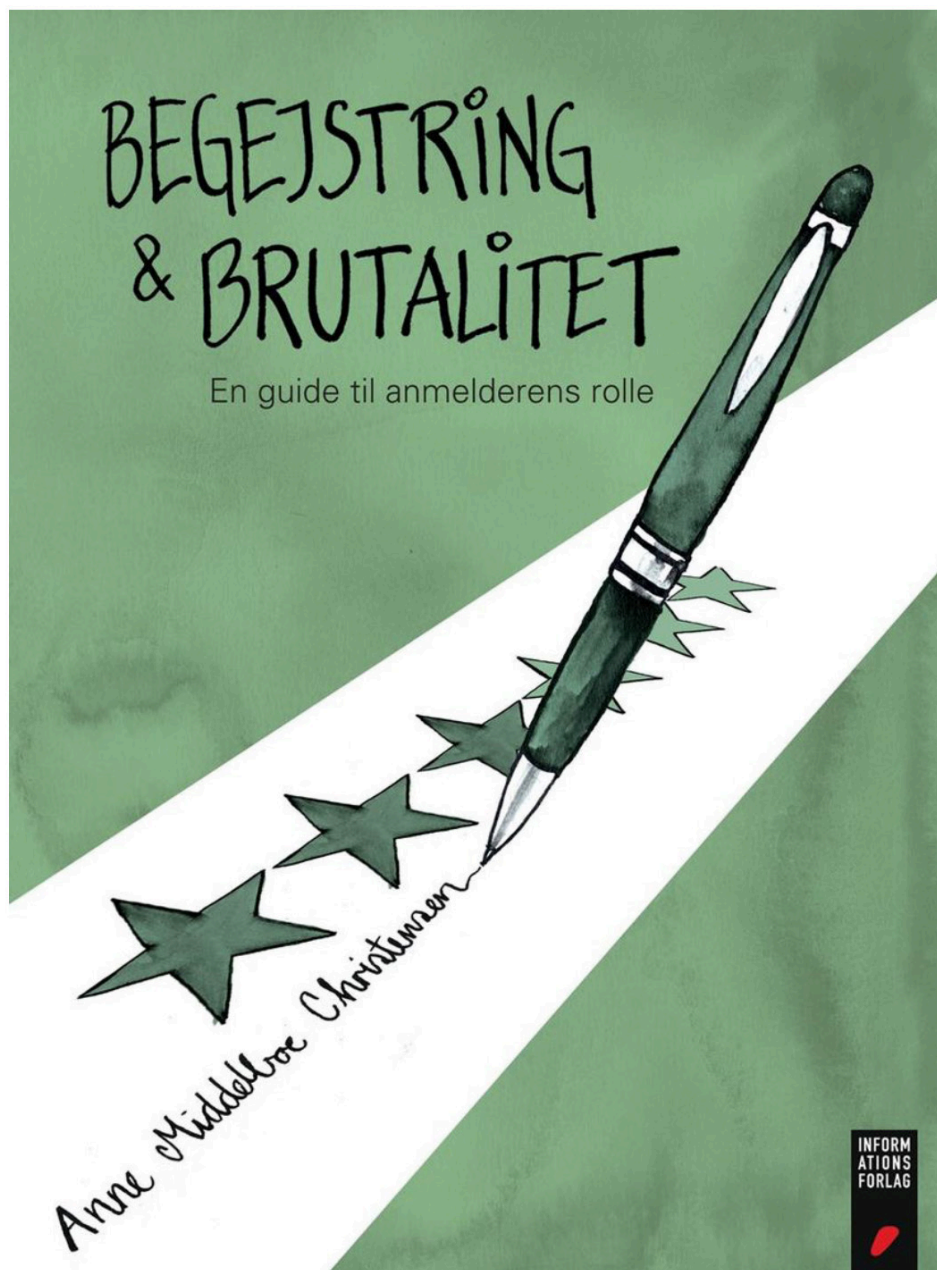
Materialet består af:

- En præsentation af de teaterværksteder, I kan benytte jer af, hvis I skulle have lyst til at udforske teatret og dets fagsprog gennem et besøg på Aarhus Teater.
- En introduktion til teatrets fagsprog, scenerummet og de scenekunstneriske virkemidler.
- En præsentation af Aarhus Teaters forskellige scener og gode råd til jeres teatertur.
- Forestillingsanalyse og refleksionsopgaver, der kan sætte teateroplevelsen i perspektiv.

I TEATRET

FØR- OG EFTER TILTAG TIL UNGDOMSUDDANNELSER OG UDSKOLING
- øvelser og inspiration før og efter dit teaterbesøg / teaterværksted

ANMELDERMETODE

ANMELDELSENS STRUKTUR

Hvis anmelderiet kunne sættes på formel, ville anmelderlivet være så meget enklere. Og så meget kedeligere. Selvfølgelig kan man ikke skrive en trinfast manual for anmeldelsesskrivning. Men en vis metode kan antagelig hjælpe skrivningen – og give overblik over anmeldelsens udfordringer.

Flere har beskrevet anmelderens verden. Dramatikeren og maleren August Strindberg skrev som 28-årig en vred, anonym pamflet med titlen *Anvisning att på 60 minuter blive konstännare* (Stockholm, 1877 – genudgivet med forord af Peter Glas, Bakhåll, Lund, 2003). Heri er der en hånlige, alfabetisk ordliste over typiske kritikervendinger, skrevet som en manual til kommende kunstkritikere. For eksempel med følgende karikerede opslagsord:

"Besynderligt, sælsomt:

Udtales meget langsomt med armene over kors og øjenbrynene sammentrukne, med en dybt efertænksom mine. Derved vinder kenderen tid til stilistisk at udarbejde sin vurdering."

"Talent:

Efter at man har dadlet alle detaljerne i et maleri, indrømmer man maleren talent."

(*Anvisning på, hvorledes man på 50 minutter kan blive Kunstkender*, oversat af Ole Wahl Olsen, Hernov, København 1983).

Anmelderuhyrighederne virker måske overdrevne. Men satiren trives fortsat, når det gælder anmelderes uvidenhed og dovenskab. Vandrehistorierne er talløse, ikke mindst dem om anmeldere, der kækt har anmeldt koncerter, der viste sig at have været aflyst...

Det er kun anmelderne, der i deres anmeldelser kan tilbagevise påstandene. Her kommer nogle anmeldelsesrelaterede definitioner og en håndfast anmeldelsesmodel – i et mix af huskepunkter og praksisrefleksioner.

Anmeldelsens definition

”En anmeldelse er en personlig, faglig, vurderende refleksion over et værk”.

Uden personlighed, subjektivitet og passion er teksten ingen anmeldelse, men kun et leksikonopslag eller en hjemmesideprofil.

Uden faglighed, viden og metodik er teksten ingen anmeldelse, men kun et læserbrev eller en dagbogsside.

Uden vurdering, skæren-ind-til-benet og sammenligningsblik er teksten ingen anmeldelse, men kun en baggrundsartikel eller en programtekst.

Anmeldelsens uundværlighedselementer

Anmeldelsens fire, uundværlige elementer er grundlæggende ens for alle slags anmeldelser.

- Beskrivelse
- Fortolkning
- Perspektivering
- Vurdering

Beskrivelse er afgørende for anmeldelsens forståelighed. Her skal alle fakta om kunstværket præsenteres med vanlig journalistisk omhu: Hvad er kunstværket? Hvem har skabt det? Hvor foregår det? Og hvad handler det om?

Beskrivelsen skal være så medsansende og visuel eller auditiv, at læseren kan forestille sig værket uden selv at have været i nærheden af det. Så spørgsmålene er mange. Hvordan lyder værket? Hvordan ser det ud? Hvilke materialer er det lavet af? Hvilke personligheder er i spil? Hvilke farver? Hvilke stemninger? Hvilke rytmer? Hvilke tillægsord?

Kompositorisk ligger udfordringen i at medtage netop de oplysninger og de detaljer, der levendegør beretningen og giver et dækkende, levende indtryk af værkets helhed. Zoom-effekten på en enkelt detalje sat op over for et panoramisk overblik over kunstnerens profil eller kunstartens dominerende repertoire er en af de kompositorisk effektive virkemidler i anmeldelsen.

Fortolkning af kunstværket viser anmelderens indlevelsessevne. Uden fortolkningsoverbevisning får anmeldelsen svært ved at sandsynliggøre, at værket er vedkommende for læseren. Det er også i fortolkningen, anmelderen kan kaste sig ud i frit fald som skribent og digte med på kunstværket.

Det er her, associationer og sammenligninger kommer til deres ret. Og det er her, anmelderen har mulighed for retorisk at præge debatten om værket og om kunstarten.

Garvede anmeldere smækker tit beskrivelse og fortolkning sammen, fordi de vinkler hele anmeldelsen ud fra én afgørende pointe. På den måde bliver fortolkningen ofte argumentationen for vurderingen.

I fortolkningen vil der også være mulighed for at føre en meta-diskussion om fortolkningen og diverse fortolkningstraditioner, hvorved fortolkningen også kan flettes sammen med perspektiveringen.

Perspektivering af kunstværket gælder kunstværkets placering i tiden.

Perspektivering kræver sammenligningsgrundlag og erfaring, og den kræver viden fra en horisont, der helst skal være bred. Desuden appellerer perspektiveringen til tematiske og samfundsmæssige relationer, som kan være væsentlige for forståelsen af værket – fra et værks kønspolitiske udsagn til dets økonomiske eller filosofiske refleksioner. Og til viden om kunstnerens øvrige værker. For hvordan sige, at dette er digterens bedste digtsamling uden at kende de 12 forudgående? Hvordan påstå, at dette er kulminationen på årtiets videoinstallationskunst? Hvordan hævde, at denne plade kun gentager kunstnerens egne virkemidler som dårlig retro?

Desuden bliver perspektivering et spørgsmål om anmelderens mod.

Altså modet til at kalde en spade for en spade. Modet til at placere et overordnet ansvar. Modet til at gå imod en ført kulturpolitik. Modet til at sige fra, kunstæstetisk eller etisk. Og modet til at insistere på en ellers overset sammenhæng mellem værket og virkeligheden.

Kulturhistoriske udstillinger og bøger har ofte en debatskabende karakter, men ligesom deciderede kulturdebatbøger er disse værker ikke egentlige kunstværker. Disse værker skal derfor anmeldes for deres samfundsudsagn og for deres bidrag til formidlingen af tidens kulturtilstand og kunstneriske selvforståelse.

Vurdering er afgrænsende for kunstværkets æstetiske kvalitet. Anmeldelsens vurdering er en kunstform. En karakter, om man vil. Helst udtalt på baggrund af fair argumenter, hvilket vil sige en overbevisende beskrivelse, en levende fortolkning og en troværdig perspektivering.

Vurderingen kan være eksplicit: Mesterværk! Men den kan i lige så høj grad være implicit: Aldrig har denne kunstner ramt sine personskildringer så præcist og dog så tilsyneladende tilfældigt ... I praksis vil anmeldelsens vurdering skinne igennem både i beskrivelse, fortolkning og perspektivering – i modsætning til akademiske tekster, hvor man anser adskillelsen af beskrivelsen og den øvrige analyse for den største dyd.

Visse skribenter kan være glimrende analytikere og derfor præstere yderst læsværdige tekster med både beskrivelse, fortolkning og perspektivering. Visse skribenter vil foretrække betegnelsen "anmeldere" – og vil egentlig helst kun skrive konstruktiv kritik. Men hvis deres vurdering af værket skubbes til sidste linje, får anmeldelsen let et skær af tvang – og dermed af utroværdighed. Den slags skribent vil derfor næppe slå igennem som anmelder, men mere som skribent af baggrundsartikler. Eller også vil denne type kunstanalytiker foretrække rollen som kunstformidler med en anden type kasket, måske som informationsmedarbejder eller pr-person, kurator eller fagbogsforfatter.

Lysten og evnen til vurdering er uomgængelig for kritikeren. En naturlig, selv-pålagt forpligtelse til at fortælle verden om et værks værdi er konstituerende for anmelderens identitet. Uden vurdering, ingen anmeldelse.

Anmeldelsens tjekliste

Inden for journalistik bliver man nødt til at overholde visse faste rammer og regler. Samtidig er idealet at skrive en tekst, som overrasker læseren og som fanger læseren ind fra begyndelsen. De gængse journalistiske kompositionskrav gælder altså også for anmeldelsen.

Den amerikanske journalistikmodel Hey-You-See-So er en af de enkleste, fordi den forholder sig til teksten, fra begyndelse til slutning. Nyhedsjournalisten Bob Dotson kalder den for "survival kit". Oversat forenklet lyder det sådan her:

Hey Indled med noget, der fanger læseren
You Tilføj hurtigt noget, som læseren kan identificere sig med, eller som læseren i hvert fald finder relevant
See Fold så dine tanker og vurderinger ud, så læseren får argumenter og pointer i overbevisende blanding
So Slut af med et overraskende svirp

Her er rækkefølgen af tekstelementer, som indgår i dagens anmeldelser – og som derfor skal findes i en anmeldelse, man drømmer om at få trykt:

Rubrik
Underrubrik
Genrehat
Byline
Brødtekst
Mellemrubrikker
@dresse
Faktaboks
Illustrationslink
Illustrationstekst
Illustratornavn

Rubrik (overskrift)

Typisk 3-7 ord. Idealrubrikken er både opsigtsvækkende, beskrivende og vurderende. Den skal helst lokke læseren til at kaste sig frådende over anmeldelsen – også den læser, der ellers ikke interesserer sig for den kunstart, der anmeldes.

Sprogligt må rubrikken gerne være spændstig eller måske ligefrem legende eller drilsk. De sjoveste rubrikker er tit dem, som ikke bare følger værkets lancering, men bygger på anmelderens egne associationer.

En anmeldelsesrubrik, der lige så godt kunne være rubrik til en foromtale, er ikke nogen imponerende rubrik. Anmeldelsesrubrikken må gerne afspejle oplevelsen af værket. Generelt er det godt at indskrive en undren i

sin rubrik – fordi denne undren kan skabe suspense, så læseren bliver nødt til at læse brødteksten for at få resten af historien.

”Sublimt gennembrud” er altså en dårlig rubrik, fordi den ikke beskriver, hvem det er, der bryder igennem. ”Tam roman” er også kedelig, fordi den kun vurderer og angiver genre. ”Koerners nye elektrochok” er dum, fordi den er indforstået. Og så videre.

Hvis rubrikken er for slatten, skriver redaktionssekretæren sikkert en anden, for rubrikker er den redigerendes ansvar. Men denne nye rubrik bliver ikke nødvendigvis dækkende, fordi den så kun skrives ud fra brødteksten. Det er derfor en god idé at skrive to rubrikforslag: en kort rubrik og en lang rubrik. Så kan redaktionssekretæren vælge den, der passer bedst til layoutet. ”Kedelig overskrift på en i øvrigt fin anmeldelse” skrev en forfatter på Facebook, da hun lagde et link til en rosende og grundig anmeldelse af sin debutbog. Rubrikken var ”Debutant overlæser sin roman med ord”.

Underrubrik (underoverskrift)

Typisk 10-25 ord. Visse blade anvender en ”overrubrik”, fx Weekendavisen. Andre blade tillader, at rubrik og underrubrik næsten glider over i hinanden – eller stiller spørgsmål til hinanden – eller at underrubrikken glider videre over i brødteksten. Men da redaktionssekretæren traditionelt har retten til at forandre rubrikker, skal man passe på med at lege med sådanne sammenhænge, hvis man ikke er sikker på, at ens tekst forbliver uberørt.

Underrubrikken skal som tommelfingerregel indeholde historiens kerne og dermed også dens vinkling. Begynder man sin anmeldelse med at skrive underrubrikken, og tjekker man bagefter, at anmeldelsen faktisk er kommet til at handle om det, som underrubrikken lover, er det næppe gået helt skævt.

Genrehat (ANMELDELSE, NY BOG, MUSIK, FILM eller lignende)

Hvert blad har sine regler for genrehatte. Nogle steder må man gerne lege med ordene og specialdesigne genrehatte til den enkelte artikel – MONOLOGTEATER og FLYGTNINGEKUNST, for eksempel. Andre steder må man kun anvende helt faste vendinger.

Byline (fx af Anne Flindt)

Visse blade anbringer foto af anmelderen oven over bylinen, generelt for at styrke det personlige meningsafsæt. Nogle blade anvender dog kun foto ved kommentarer, ikke ved anmeldelser. Men bladenes praksis forandrer sig løbende.

Brødtekst

Typisk 1.000-5.000 anslag inkl. mellemrum.

Selve anmeldelsens kernetekst. Redaktionssekretæren skal tjekke brødteksten for fejl og må gerne forkorte teksten om nødvendigt – og måske udvælge nogle sætninger, der kan fremhæves med større skrift som tekstcitater på siden. Men redaktionssekretæren må principielt ikke gå ind og ændre i brødtekstens meningsindhold.

Mellemrubrikker (mellemoverskrifter)

Mellemrubrikker fordeles typisk med to-fire stykker jævnt ned gennem brødteksten for at gøre den mere overskuelig. Hvis anmelderen selv skriver dem, kan der opstå et internt mellemrubrikprog, som garanteret er sjovere, end hvis redaktionssekretæren bare finder tre kodeord i teksten og bruger dem som mellemrubrikker.

@dresse på skribent

Angivelsen af kontaktadresse varierer fra blad til blad. En mailadresse kan også blot være til kulturredaktionen. I netudgaven vil den umiddelbare kontaktadresse være kommentarboksen neden under anmeldelsen til direkte indklikken og ikke til anmelderens mailadresse.

Faktaboks

Creditboks med værkstitel, kunstner(e) (forfatter/dramatiker/komponist/billedkunstner/scenograf/instruktør), udbyder (scene/biograf/udstillingssted/forlag), datoer (dato for oplevelse af engangsbegivenhed/udgivelse samt sidste åbningsdag/spilledag), pris, omfang (sidetal/varighed), kendingsnummer (ISBN-nummer/pladenummer), værkets hjemmeside.

Illustrationsforslag

Nogle få udvalgte anmeldere får stadig lov til at få deres ord forgyldt af en tegner. Vi andre benytter os af fotos af værket eller af kunstneren. Ofte kan et foto downloades på en hjemmeside, der er knyttet til værket eller dets udbyder. Den sirlige anmelder finder et direkte link til illustration til sin redaktionssekretær. Så er chancen for en relevant illustration i hvert fald størst.

Illustrationstekst

Sammen med illustrationslinket sendes gerne en egentlig illustrationstekst. Helst en selvstændig og supplerende tekst, så man ikke blot kopierer en pointe fra brødteksten, men skriver en ny detalje ind i fototeksten. Indfletning af navne på personer på billedet er obligatorisk.

Illustratornavn

Navnet på illustrator eller fotograf skal altid medsendes – og trykkes i avisen. Mangler det, kan illustratoren traditionelt kræve dobbelt honorar.

KRITIKERGREB

ANMELDESENS TEMPERAMENTER

Enhver anmeldelse bliver sin egen tekst. Selv kritikere, der har skrevet flere tusind anmeldelser, oparbejder ikke nogen fast form. Tværtimod lader det til, at der opstår flere og flere anmeldelsesvarianter med tiden.

Folk siger godt nok, at nogle kritikere skriver deres anmeldelser på forhånd – eller at de i hvert fald på forhånd ved, hvad de mener om kunstnerne.

Men nej. Anmelderen kan sagtens have gjort sig en masse forestillinger om det kunstværk, som skal anmeldes. Anmelderen har måske endda tænkt på en rubrik eller en indledningssætning, som virker fin i forhold til værkets materialer eller tematik. Men i realiteten er det mødet med værket, der kommer til at bestemme, hvor anmeldelsen griber fat.

Derfor kommer anmeldelsen oftest til at stå last og brast med værket.

Det kan i hvert fald være utroligt svært at løfte en anmeldelse og gøre den til en pragttekst, hvis værket, den beskriver, er middelmådigt.

Symbiosen mellem anmeldelse og værk er ikke et valg, men en præmis.

Anmeldelsens brændstof

Ingen anmeldelse uden *undren*. Nysgerrighed er enhver anmelders drivkraft. Derefter er det anmelderens trang til at forstå kunstværket, der skal føre anmelderen gennem skriveprocessen.

Først kan anmelderen udtrykke en undren helt tæt på oplevelsen af kunstværket – det være sig pladen eller bogen, teaterforestillingen eller kunstudstillingen...

For hvordan kunne dette værk være så fantastisk? Hvordan kunne værket fængsle fra start til slut? Hvordan kunne værket fascinere, så man havde svært ved at løsrive sig fra det? Hvordan ændrede værket verden for anmelderen? Eller hvorfor lykkedes dette værk ikke, når nu alle intentionerne var så gode – og når kunstnerne bag det er så kompetente? Hvorfor rykkede værket ikke afgørende? Hvorfor overraskede værket ikke?

Derefter kan anmelderen formulere en undren, som medfører, at værket sættes i et større perspektiv, omkranset af kendskab til branchetilstand og kulturpolitik ...

Hvem er ansvarlig for, at dette værk ryger til tops? (Sangeren eller produceren,

oversætteren eller layouteren, scenografen eller dramaturgen, redaktøren eller fonden etc.). Hvad er skyld i, at værket ikke fremstår optimalt? (Forhastet tilblivelsesproces eller for få penge, forkert programlægning eller dårligt udgivelsestidspunkt, halvhjertet lancering eller sjusket finish etc.). Hvem er ansvarlig for ikke at have standset værket, før det nåede publikum? (Instruktøren, forlagsredaktøren, pladeselskabet, filmkonsulenten ...).

Det er i analysen af værkets kvaliteter, anmeldelsen kan få sin berettigelse. Og det er i formidlingen af analysen, anmeldelsen kan komme til at virke alment tilgængelig og relevant, også for ikke-nørder. Og måske endda uomgængelig.

Anmeldelsens vinkling

Journalistiske tekster er så kortfattede, at det både kan virke urimeligt og uladsiggørligt at formidle noget som helst fornuftigt med så få ord. Når det alligevel giver mening at skrive kunstsnyggerrig kulturjournalistik, skyldes det den såkaldte *vinkling*. Altså journalistikkens formgreb med at finde én pointe, som en sag anskues fra – eller én vinkel.

Denne forenkling er nødvendig. Og hvis læseren skal kunne fornemme, hvad artiklen handler om, bliver vinklingen nødt til at fremgå klart allerede af rubrikkerne, altså overskrifterne, og i det første afsnit af teksten.

En avislæser har ikke lyst til at læse lærebogstekster – en avislæser vil præsenteres for verden i aktuelt lys og ud fra sin avis' særlige profil. Og ud fra en specifik synsvinkel, der er anderledes end dækningen af emnet i konkurrerende aviser. Læseren kan godt kende forskel på en "rigtig" artikel og en Ritzau-indkøbt nyhedsartikel: Læseren vil have vinkling, også selv om læseren ikke bruger begrebet.

Faren ved vinkling er, at forenklingen kan blive til forsimpeling – eller at vinklingen kan blive for skæv i forhold til sagen. Nogle gange kan artikler fordrejes eller skævvrides, alene fordi vinklingen i rubrik og indledning pådutter sagsfremstillingen en pointe, som der ikke er belæg for. I grelle tilfælde gentages skævvinklingen endda i fototeksten, så artiklen nærmest kommer til at omringe sig selv med en vinklingshørm af utroværdighed. For selv om friheden ligger i vinklingen, er vinklingen fortsat underlagt det bærende journalistiske krav om troværdighed.

Det gælder også vinklingen i anmeldelsen. Vinklingen kan være en karakteristik af en danser, der netop nu står på toppen af sin karriere, et mislykket

forsøg på at aktualisere Holbergs figurer, det umulige i at underkaste et orkester fire forskellige dirigenter på en måned – eller en fotografs brug af skygge i yderkanten af billederne. Uanset hvad, så er vinklingen anmelderens invitation til læseren om at komme med ind i værket.

Vinklingen skal helst være så overbevisende og kraftfuld, at man som læser slet ikke kan lade være med at læse videre om, hvorfor disse romaner spidder kedsomheden med en lammende brug af ordet "ingenting". Eller hvorfor netop disse heavy metal-rytmer har forskydninger, som får energien til at dunke modsat pulsen – eller hvorfor raku-glasurens blødhed kan skabe en spændstig kontrast til lerets grovhed ...

Journalister bruger begrebet vinkling med stolthed og indforstået tilfredshed. Underforstået at man ved, hvad det er, når man mestrer det. Men selvfølgelig har vinklingen at gøre med behovet for at sige essensen af en sag, kortfattet og klart. Vinkling er det, som ofte først står i rapporters konklusioner – eller som indskrives af behjælpelige oversættere i bøgernes resuméer. Eller for at definere vinklingsbegrebet negativt: Vinkling er det, som mange akademiske tekster mangler.

Vinkling er et greb om essensen: Synsvinklen på historien, der skal skrives.

Anmeldelsens dræbertrang

Enhver anmeldelse rummer en mulighed for at vurdere et kunstværk som et mesterværk. Og enhver anmeldelse risikerer at komme til at dræbe et kunstværk.

De fleste anmeldelser vurderer kunstværker til at ligge et sted i zonen mellem fiasko og fuldendt. Det er også kun de færreste anmeldelser, der udråber verdens nye kunstnerhåb – og det er kun de allerfærreste anmeldelser, der begår kunstnerdrab. Men visheden om vurderingsektremerne kan ikke undgå at ligge i ens bevidsthed, når man skriver.

Om man skriver bedre på vrede? Om man skriver bedre på hånende associationer og latterliggørende sammenligninger? Visse anmeldere gør. Rusen ved at vælte sig i nedladende perfiditeter damper dog forbløffende let af og bliver afløst af skam. For var det virkelig nødvendigt at triumfere over andres uformåenhed? Eller som balletanmelderen Erik Aschengreen ofte har sagt det: "Danserne danser jo ikke for at genere os."

Selv har jeg skrevet frygtelige ting med brutalt ordvalg om kunstnere i mine anmeldelser gennem årene. Jeg har skrevet kategorisk og parodisk, flabet og arrogant. Indrømmet. Og noget af det forundres jeg over i dag –

og fortryder. Men jeg har også skrevet vrede ord på en oplevelse af, at nogen har lavet en forestilling med venstre hånd – eller har snydt og stjålet fra nogen. Og jeg har skrevet sårede ord på en oprørt følelse af at være blevet krænket som tilskuer. Men det er noget helt andet. Det er ægte. Og det står jeg ved.

Men det allerbedste for mig er stadig at skrive på ren begejstring. På glæden over, at noget er lykkedes. På anerkendelse og respekt og ydmyghed.

Og på lykken over at have været til stede og være blevet del af et kunstnerisk udtryk, der var større og vigtigere, end jeg havde kunnet ane.

Min lykkeglæde er stærkere end min dræbertrang. Jeg vil til enhver tid hellere rose end kritisere. På den måde er jeg uhjælpeligt konstruktiv – og antagelig temmelig langt fra den tiljubede kritikerdommer. Men jeg vil altid insistere på at holde fast i min egen oplevelse. Den kan ikke ændres.

Hvis først jeg prøver at manipulere med mine indtryk i forsøget på at følge andres begejstring eller nedsabling, så går det galt.

I min anmeldelse må jeg være tro mod min oplevelse af kunstværket.

LÆSERTILPASNING

ANMELDESENS MODTAGERE

Al kunstkritik skrives til nogen. Men anmeldelser skrives først og fremmest ud fra kritikerens trang til at analysere og vurdere skriftligt – og til at belejre eller begunstige verden med sin mening. Mange anmeldere føler slet ikke, at de kan opleve et værk uden også at skrive om det.

Der går naturligt et stykke tid, fra en anmeldelse er skrevet færdig, til den bliver trykt. I dagbladene er det typisk fra frokostdeadline til næste morgens trykte avis omdeles og sælges i kioskerne. Men i tidsskrifter og magasiner er tidsforskellen mellem den skrivende og læseren ofte seks-otte uger – og ved udenlandske oversættelser kan det vare flere måneder, førend artiklen endelig dukker op. Da jeg i sommeren 2009 skrev en hastartikel til Vaganova Institutets ballettidsskrift i Skt. Petersborg, vidste jeg ikke, at der endte med at stå 2010 på det pågældende nummer af tidsskriftet.

Som kritiker må man altså væbne sig med tålmodighed. Men man må også kunne operere inden for en ret vid skala fra kunstoplevelse til kritik:

Fra en reaktionstid på et døgn til en refleksionstid på nogle måneder.

Min personlige anmeldelsestidsrekord fik jeg, da jeg overværede Hotel Pro Formas forestilling *Ellen* i Silkeborg i 2010. Her havde Danmarks Radios P2 nemlig bedt mig om at præstere en mundtlig anmeldelse direkte efter forestillingen. Så publikum klappede, og så gik jeg på – tre minutter efter forestillingens afslutning. Hurtigt, men ikke ovenud gennemtænkt.

Med flere og flere tidsskrifter på nettet kan anmeldelser imidlertid blive bragt lynhurtigt. Da jeg anmeldte en teaterforestilling over *Brødrene Løvehjerte* til Børneteateravisen.dk, afleverede jeg fra et tog hen over Fyn. Da jeg tjekkede portalen ved Lillebæltsbroen, var anmeldelsen allerede lagt på. Og de nye sociale netværk åbner mulighed for endnu højere hastighed, både for anmelderens reaktionstid og for pålægningstiden fra aflevering til upload. Hvorfor ikke lige lade førstehåndsindtrykkene fra en kunstoplevelse klikke fra iPhonen og videre over på Facebook allerede på vejen hjem fra maleriudstillingen? Og hvorfor ikke afsløre en begejstring for et særligt digt undervejs i læsningen på twitter? Desuden kan mediernes hjemmesider og skribenternes blogs præsentere teksten få minutter efter aflevering. Den omhyggeligt gennembearbejdede og perspektiverende anmeldelse bliver taberen i dette spil. Den bliver overhalet af virkeligheden.

Anmeldelsens målgrupper

Anmelderen skriver anmeldelsen til læserne. Punktum.

Måske skriver anmelderen også til surfere på nettet, ikke mindst hvis bladet ligger tilgængeligt på nettet. Tidsskriftsanmeldelsen har en ret defineret læsergruppe, der formodentlig som udgangspunkt er interesseret i tidsskriftets emne. Bloggeranmeldelsen kan derimod sagtens have en bred appeal, uanset hvad bloggen bringer. Her er det derudover afgørende, at anmeldelsen er så lettilgængeligt formuleret og med så mange indgange, at teksten også inviterer de mindst interesserede læsere til at læse til ende. Skriver anmelderen da ikke til kunstneren? Jovist. Men kun, fordi kunstneren antages at være en del af læzerskaren. Personlige beskeder til en kunstner hører ikke hjemme i en anmeldelse.

Anmeldelsens aviser

Hvert medie har sin målgruppe og sin faglige stolthed.

Politiken er som kulturradikal avis stolt over at appellere til kulturinteresserede læsere, og Information er stolt over at have mange kunstnere og kunsthistorikere blandt læserne – foruden kulturpolitikere. Berlingske nyder at skrive om kulturarven og klassikerfortolkerne, og Jyllands-Posten dyrker de jyske kulturinstitutioners sejr over hovedstadsmastodonterne – alt imens Kristeligt Dagblad sætter fokus på kunstnerens etiske forpligtelse, og Børsen kulegraver sponsorstøttens positive effekt på kulturlivet. For nu at generalisere ...

Danmarks eneste landsdækkende ugeavis, Weekendavisen, er kulturel anfører med helsides og halvsides perspektiverende anmeldelser, der kan gøre dagbladsanmelderne temmeligt misundelige. Til gengæld har Weekendavisen kun en ugentlig chance for at påvirke debatten. Eller måske kun en månedlig chance, hvis kunstarten rubriceres som "smal" sådan som f.eks. balletten.

Rundt om på lokalaviserne er det ofte svært at se en konsekvent kulturdækning. Her er anmeldelsesstoffet meget lokalt relateret og typisk reportagepræget. Aktualiteten af anmeldelsen er til gengæld desto tydeligere: Der skete noget vigtigt i byen i går, og det skriver vi selvfølgelig om i dag eller i morgen. Her er geografen altafgørende som læsersamlende faktor.

En rockkoncert eller et teatergæstespil anmeldes antagelig i en lokalavis, enten af en kulturpersonlighed fra byen eller af en avisens daglige journalister. Kun de største bognyheder vil blive anmeldt, medmindre det

drejer sig om bøger skrevet af lokaltboende forfattere eller om bøger, der på anden måde er knyttet til byen eller egnen.

Men en kirkekoncert bliver typisk kun anmeldt, hvis avisen har en egentlig klassisk musikanmelder, sådan som f.eks. Roskilde Tidende har Claus Røllum-Larsen, og sådan som Kjerteminde Avis fortsat har Elly Tengberg-Hansen, på trods af at bladet gik ind som papiravis nytårsdag 2011 og derefter opstod som netavisen kjavis.dk.

Visse lokalaviser abonnerer på anmeldelser fra pressebureauer og kan derfor trykke fagspecifikke anmeldelser på linje med nyhedsartikler fra Ritzau. Omvendt vil en lokal kulturbegivenhed typisk have svært ved at tiltrække den landsdækkende og temmelig hovedstadsfikserede anmelderskare. Bogudgivelser og film bliver selvfølgelig anmeldt uafængigt af geografen. Men det er svært for teaterforestillinger på Mors eller koncerter på Langeland eller kunstudstillinger i Lemvig. Her klarer flere-i-én-begivenheder i provinsen såsom sommerens musikfestival og deciderede events sig bedst i kampen om anmeldernes rejsevillighed.

Selve provinsaspektet kan i visse tilfælde komme til at dominere dækningen eller rettere fravalget af dækningen. Ved La Scalas gæstespil i Aalborg Kultur- og Kongrescenter i efteråret 2009 havde københavnerpressen ikke overvældende trang til at tage flyveturen på en time eller togturen på seks timer for at opleve den legendariske italienske opera. For eksempel. Københavnerdominansen er et danskermentalt problem, der egentlig gør hovedstaden endnu mere provinsiel end provinsen. Desværre matcher hovedstadsfokuseringen fint kulturredaktionernes nedskårne budgetter for indlandsrejser. Ovre er de dage, hvor hvert landsdækkende dagblad havde en fast teateranmelder eller rockanmelder i Århus.

Sådan kan anmeldersituationen skitseres i Danmark, hvor vi traditionelt har en stærk tradition for avislæsning og abonnementstegning. Tilsvarende udviklinger ser man i de udenlandske medier, alt afhængigt af landets avistraditioner. Da Kulturdepartementet i Norge udgav en medieudredning i 2010, var det symptomatisk nok med titlen *Lett å komme til orde, vanskelig å bli hørt*.

De engelsksprogede aviser har haft en selvfølgelig international dominans og gennemslagskraft, også på kulturområdet. Derfor virkede det så chokerende, da New York Times af alle aviser meddelte, at bladet ikke længere internationalt vil udkomme på papir, men kun på nettet fra foråret 2011. Her blev det tydeligt, at bladdøden er kommet for at blive – og at listen over

Danmarks betalingsaviser antagelig kun vil komme til at rumme endnu færre end de 32 aviser, der stod på oplagskontrollens liste i 2012 det øjeblik, da Urban forsvandt.

Anmeldelsens ansvar

Alle, der ytrer sig i det offentlige rum, har et ansvar. Et ansvar for at udtale sig fair. Det gælder også anmelderen.

Anmelderen skal være troværdig. Dette indebærer et krav om ærlighed. Ikke nødvendigvis ubetinget ærlighed, thi høfighed og diskretion er også noble egenskaber hos en anmelder. Men en ærlighed, der gør, at man som læser føler, at man kan regne med anmelderen.

Ærlighed og perfiditet er dog ikke nogen anbefalelsesværdig blanding i en anmeldelse. Heller ikke ærlighed og forblændelse. Jo mere ekstrem, en anmeldelse er, desto mindre troværdig er den som regel også.

De vredste anmeldelser er tit muntre at læse – og tydeligvis tilfredsstillende at skrive. Men det er ikke altid, at slagtning holder til at blive læst, når vreden er dampet af.

Desuden skal anmelderen kunne slippe teksten med det samme, vel at mærke uden at fortryde. Ofte for så et par timer senere at kaste sig over næste kunstværk. Magter man ikke denne indlevelseshed, kan man ikke klare sig som anmelder.

VIDERE LÆSNING:

- Journalisten og forfatteren Tom Kristensen skrev i 1940 en programmatisk kronik om, hvorfor han hellere vil kaldes anmelder end kritiker:

"En kritiker skal placere et kunstværk i tiden. Han skal helst stå i nogen afstand fra værket og have domme, som han kan støtte sig til eller forkaste. Hvad indflydelse han har på sin samtids kunst, er underordnet. Anderledes er det med anmelderen. Han står i nuet, i læserens første række. Der levnes ham tit kun en pibes tid mellem læsningen af en bog og domsafsigelsen. Han skal helst sige absolut ja eller absolut nej."

Kristensen, Tom: "Kritiker eller anmelder", kronik i Politiken d. 30. juli 1940

- Kulturjournalist og underviser Anders Lange om projektet Gentænk Teateranmeldelsen:

"Teatrene skriger på kvalificeret kritik og begræder anmeldernes faldende status på de traditionelle medier. Men teatrene bør se nye uudnyttede potentialer i nye anmeldertyper og give dem gode pladser til premiererne. Kvalitet og relevans skal nok følge med."

Lange, Anders: Teateranmeldelsen lever – hvis teatrene tør, Politiken 14. juli 2017

- Peripeti, tidsskrift for dramaturgiske studier udgav i 2016 et temanummer om teaterkritik og teateranmeldelser

Dette nummer af Peripeti stiller skarpt på et område, der næppe lader sig klart definere, og hvis beskaffenhed som oftest vil være genstand for en følelsesladet diskussion. Teaterkritikkens funktion og spørgsmålet om den ideelle teaterkritik har alle dage været til debat, og forventningerne været afhængige af, hvorfra teaterkritikken bliver iagttaget. Først og fremmest er dette nummer udtryk for en bekymring over teaterkritikkens tilstand i dagens mediebillede og en frygt for en svækkelse af den offentlige debat om scenekunst i Danmark.

http://www.peripeti.dk/pdf/peripeti_24_2016.pdf